

VADÓCOK

A város északkeleti határában mint sötétzöld folyó húzódik az akácfaerdő. Kisebb-nagyobb fák iskolás rendben sorakoznak akár a néma katonák. A tavaszi szél alig borzolja koronájukon a levelet és lent a talajon csak nagyritkán reccsen egy-egy elszáradt galy az északfelé húzó őzek lába alatt. Egyébként csendes ez az erdő, ritkán zeng fel mélyéről a fakopácsolás és nagyon ritkán cseng fel lombjai alatt a kiránduló munkások dala. Az erdő délkeleti csücskén húzódnak a királyhalmi szőlők kis budárházakkal és néhol terrasszal ellátott úrilakkal. A beköszöntött ünnep zaja ide nem hallik: nagy csend honol a tanyavidéken. Csipős böjti szelek szántják végig a tájat, erősen lehül a levegő... a parasztek közül sokan téli kabátot, báránybőr kucsmát öltenek.

— Elviszi az egész termést — morfondiroznak magukban a budárok, akiknek lelkükre kötötte a szőlősgazda, hogy jobban vigyázzanak a szőlőre, a virágos fákra, mint tulajdon gyermekük szemevilágára.

Olyan ez a táj, mint a meghunyászkodó ember, aki minden pillanatban attól retteg, hogy ostorral, vagy korbáccsal vágnak végig rajta, vagy megvonják tőle az életető napsugarat. Az útmentén húzódó jegenyék, mint göthös ember csonttá soványodott karjai meredeznek az égnek, hegyükben a gircses-görcsös ágak remegve tartják az elhagyott madárfészkeket, — reménykedve, — hogy visszatér lakója majd, ha errefelé is melegebb idő járja. Lent a mélyben halványszürke sávként nyúlik a nemzetközi autót. Ide-

A MULT A JELENÉRT

Táncsics mondja a parasztról: „Ti paraszt testvéreim, semmit se törődjetez ezen elnevezéssel. Az egész ország számára mi teszünk legtöbbet, mi magyar parasztek az első, az eredeti ősmagyaroknak az ivadékai vagyunk”. — „Nekünk e földön és földből élnünk kell, itt e földön tehát akkora darabhoz, mennyi éltünk fenntartásához szükséges, természeti jussunk”. — „Valami változásnak kell történnie jobbra vagy balra. Ez az állapot meg fog szünni, vagy ti nemes urak szüntetitek meg, vagy mi parasztek, vagy mindketten együtt, de szünnie kell. Mi megtesszük, mit a végső szükség s inség tennünk kényszerít, mert hiszen tudjátok: szükség törvényt bont. Aki erősebb, az fog győzni. Ez a föld a miénk, mi munkáljuk meg és ha ti nem akarjátok az igazságot törvényben kimondani, majd a szükségtől kényszerítve mi fogjuk kikiáltani”. (Népkönyv — Nép szava Isten szava.)

VADÓCOK

A város északkeleti határában mint sötétzöld folyó húzódik az akácfaerdő. Kisebb-nagyobb fák iskolás rendben sorakoznak akár a néma katonák. A tavaszi szél alig borzolja koronájukon a levelet és lent a talajon csak nagyritkán reccsen egy-egy elszáradt galy az északfelé húzó őzek lába alatt. Egyébként csendes ez az erdő, ritkán zeng fel mélyéről a fakopácsolás és nagyon ritkán cseng fel lombjai alatt a kiránduló munkások dala. Az erdő délkeleti csücskén húzódnak a királyhalmi szőlők kis budárházakkal és néhol terrasszal ellátott úrilakkal. A beköszöntött ünnep zaja ide nem hallik: nagy csend honol a tanyavidéken. Csipős böjtji szelek szántják végig a tájat, erősen lehül a levegő... a parasztközül sokan téli kabátot, báránybőr kucsmát öltenek.

— Elviszi az egész termést — morfondiroznak magukban a budárok, akiknek lelkükre kötötte a szőlősgazda, hogy jobban vigyázzanak a szőlőre, a virágos fákra, mint tulajdon gyermekük szemevilágára.

Olyan ez a táj, mint a meghunyászkodó ember, aki minden pillanatban attól retteg, hogy ostorral, vagy korbáccsal vágnak végig rajta, vagy megvonják tőle az életető napsugarat. Az útmentén húzódó jegenyék, mint göthös ember csonttá soványodott karjai meredeznek az égnek, hegyükben a gircses-görcsös ágak remegve tartják az elhagyott madárfészkeket, — reménykedve, — hogy visszatér lakója majd, ha errefelé is melegebb idő járja. Lent a mélyben halványszürke sávként nyúlik a nemzetközi autót. Ide-

A MULT A JELENÉRT

Táncsics mondja a parasztról: „Ti paraszt testvéreim, semmit se törődjeteK ezen elnevezéssel. Az egész ország számára mi teszünk legtöbbet, mi magyar parasztkok az első, az eredeti ősmagyaroknak az ivadékai vagyunk”. — „Nekünk e földön és földből élnünk kell, itt e földön tehát akkora darabhoz, mennyi éltünk fenntartásához szükséges, természeti jussunk”. — „Valami változásnak kell történnie jobbra vagy balra. Ez az állapot meg fog szünni, vagy ti nemes urak szüntetíteK meg, vagy mi parasztkok, vagy mindketten együtt, de szünnie kell. Mi megtesszük, mit a végső szükség s inség tennünk kényszerít, mert hiszen tudjátok: szükség törvényt bont. Aki erősebb, az fog győzni. Ez a föld a miénk, mi munkáljuk meg és ha ti nem akarjátok az igazságot törvényben kimondani, majd a szükségtől kényszerítve mi fogjuk kikiáltani”. (Népkönyv — Nép szava Isten szava.)

telepített olcsó bosnyák munkások egész tömege dolgozik hangtalanul az úton, amelyen nemsokára külföldi mágnások, dúsgazdag fegyvergyárosok és bankigazgatók káprázatosan felszerelt lukszusautói száguldanak északról délnek és déltől északnak, észrevétlenül maguk mögött hagyva az alföldi sárgunyhókat, jámbor lakóikkal, akik talán még soha sem mozdultak ki környezetükből és talán nem is fogják soha megismerni az emberibb emberi életet. Nem fogják megtudni, hogy ezen a termő rónaságon kívül van más világ, vannak nagyvárosok telitűzdelve füstötökádó kéménykolosszusokkal, fényes fürdőhelyek, ahol nem izzadnak az emberek, hanem csak azzal törődnek, hogy milyen ruhát vegyenek magukra. Ki tud a szeméből olvasni a parasztnak, amikor a tovarobogó autót nézi, vagy a napfénytől összezsugorodott szemeit az égre emeli, ahol az utasszállító repülőgép berreg?

Az emberi érzelmek ezerfélék és kifürkészhetetlenek.

Ott, ahol a nemzetközi autótűt a község északnyugati határát érinti és erős kanyarulatban délfelé elfordul; egy nagy szőlőgazdaságon él Torma János. Budár. Eppen olyan jelentéktelen ember, mint megannyi embertársa, akik a hajnalhasadtától vakulásig dolgoznak, túrják a töldet, a mésztől megkérgesedett kezükkel permeteznek, csakhogy éljenek, hogy megkeressék a mindennapi kenyeret. Pedig bőven terem ez a vidék, amerre a szem ellát, buzatáblák és szőlőkertek vannak. Szinte beláthatatlan a termőföld és a legkevesebb annak jut, aki a legtöbbet dolgozik, pedig amennyi kell, a föld magától is megteremné talán. De Torma Jánosnak nincs erről tudomása. Ő nem tudja, hogy a világháború óta nagyot változott a világ, hogy ma már a dolgozók is többet követelnek, ahol öntudatosak. Hasonszőrű tormajánosok másutt bátrabak és gerincesebbek, többet olvasnak, jobban kinyitják szemüket és amikor sarkukra állanak, megadják nekük is azt, amit megérdemelnek. De az alföldi nép nagyon jámbor fajta, sokkal többet túr mint az istállóban agyonkefált, csutakolt, becézett jószág. És az undorító öleb, amely ma az egyke mellett és az egyse helyébe családtagnak avanszált.

Alig múlt negyven esztendő, de már háta görnyedt, arcán ezer redő, tenyere ripacsos, s ami igazi énjéből maradt: csak hangja érces. De már két oktávval lejjebb csendül, mint évekkal ezelőtt, amikor még reményekkel telt élet állott előtte. Amikor megszólal, szinte hallani véljük nagyapját, aki szintén itt élt ezen a tájon, de sokkal nagyobb életkedvvel, örömmel és reménykedéssel. Abban az időben még énekeltek a lányok s legények. Nemcsak mikor táncba mentek, hanem a mezőn, munkaközben, kora hajnaltól késő estig szólt a dal. Aratáskor, kukorica fosztáskor, szüretkor, nagymosáskor: a keresztelőn és a lakodalmon.

— Hajh! — azóta sokat változott a világ . . .

A beláthatatlan réteken csak a békák halotti zenéje hallik s alkonyatkor a sürgönypózna misztikus zsongása. Kiülnek ilyenkor

telepített olcsó bosnyák munkások egész tömege dolgozik hangtalanul az úton, amelyen nemsokára külföldi mágnások, dúsgazdag fegyvergyárosok és bankigazgatók káprázatosan felszerelt luksuszautói száguldanak északról délnek és déltől északnak, észrevétlenül maguk mögött hagyva az alföldi sárgunyhókat, jámbor lakóikkal, akik talán még soha sem mozdultak ki környezetükből és talán nem is fogják soha megismerni az emberibb emberi életet. Nem fogják megtudni, hogy ezen a termő rónaságon kívül van más világ, vannak nagyvárosok telitűzdelve füstötökádó kéménykolosszusokkal, fényes fürdőhelyek, ahol nem izzadnak az emberek, hanem csak azzal törődnek, hogy milyen ruhát vegyenek magukra. Ki tud a szeméből olvasni a parasztnak, amikor a tovarobogó autót nézi, vagy a napfénytől összezsugorodott szemeit az égre emeli, ahol az utasszállító repülőgép berreg?

Az emberi érzelmek ezerfélék és kifürkészhetetlenek.

Ott, ahol a nemzetközi autótűt a község északnyugati határát érinti és erős kanyarulatban délfelé elfordul; egy nagy szőlőgazdaságon él Torma János. Budár. Eppen olyan jelentéktelen ember, mint megannyi embertársa, akik a hajnalhasadtától vakulásig dolgoznak, túrják a töldet, a mésztől megkérgesedett kezükkel permeteznek, csakhogy éljenek, hogy megkeressék a mindennapi kenyeret. Pedig bőven terem ez a vidék, amerre a szem ellát, buzatáblák és szőlőkertek vannak. Szinte beláthatatlan a termőföld és a legkevesebb annak jut, aki a legtöbbet dolgozik, pedig amennyi kell, a föld magától is megteremné talán. De Torma Jánosnak nincs erről tudomása. Ő nem tudja, hogy a világháború óta nagyot változott a világ, hogy ma már a dolgozók is többet követelnek, ahol öntudatosak. Hasonszőrű tormajánosok másutt bátrabak és gerincesebbek, többet olvasnak, jobban kinyitják szemüket és amikor sarkukra állanak, megadják nekük is azt, amit megérdemelnek. De az alföldi nép nagyon jámbor fajta, sokkal többet túr mint az istállóban agyonkefált, csutakolt, becézett jószág. És az undorító öleb, amely ma az egyke mellett és az egyse helyébe családtagnak avanszált.

Alig múlt negyven esztendő, de már háta görnyedt, arcán ezer redő, tenyere ripacsos, s ami igazi énjéből maradt: csak hangja érces. De már két oktávval lejjebb csendül, mint évekket ezelőtt, amikor még reményekkel telt élet állott előtte. Amikor megszólal, szinte hallani véljük nagyapját, aki szintén itt élt ezen a tájon, de sokkal nagyobb életkedvvel, örömmel és reménykedéssel. Abban az időben még énekeltek a lányok s legények. Nemcsak mikor táncba mentek, hanem a mezőn, munkaközben, kora hajnaltól késő estig szólt a dal. Aratáskor, kukorica fosztáskor, szüretkor, nagymosáskor: a keresztelőn és a lakodalmon.

— Hajh! — azóta sokat változott a világ . . .

A beláthatatlan réteken csak a békák halotti zenéje hallik s alkonyatkor a sürgönypózna misztikus zsongása. Kiülnek ilyenkor

az eresz alá, elmerengve hallgatják ezt a bús zenét és némák, szomorúak.

De legjobb, amikor a beteg nem tudja mit jelent a láz, mit a nyugalom. Csendesen, némán dolgozhat kint a szőlőben, a tanyán, a szatóföldön.

Ott dolgoznak hajnalhasadtától vakulásig, a karókat tűzdelik, fákat nyesik, ösvényt javítanak, meszet áztatnak, kékkövet kevernek, permeteznek és őrzik a termést: jobban, mint tulajdon gyermekük szemévilágát.

* * *

Húsvét első napján jártunk kint a szőlőben. Méla, húsvéti csendben robogott a kocsí a királyhalmi szőlősdombok felé a pompásan kiaszfaltozott nemzetközi autóúton. Az út mentén kilométernyi hosszúságban ünneplőbe öltözött földmunkások, lányok, asszonyok és játszadozó gyermekek bámulták a két ficáncoló lovat és a tovarobogó kocsit. Üres, semmitmondó tekintettel kísérték utunkat és némán megsüvegeltek bennünket. Annyi alázatosság és kisébbrendűség volt ebben a köszönésben, hogy szinte rosszul esett elfogadni. Mintha egy csorda mellett hajtottunk volna el s a barmok bánatos barna-fekete szeme szegeződött volna ránk. Az emberszegély elkísért bennünket egészen a királyhalmi szőlők határáig és egész úton az a kérdés kínozott: miért állanak ezek így az útszélen és miért süvegelnek meg bennünket? A tekintet, a bánatos szemek mélységét megtestesült vádként éreztem magamra tornyosulni s ebben a tépelődésben lélegzetvisszafojtva vártam, hogy az emberszegélynek végeszakadjon, néma fasorként elmaradjanak mögöttünk és a szabad rétről áradó nyirkos levegőt felszívassam. Felszabadultam, bár szívem mélyén újabb súllyal nehezedett meg életem terhe és a jövő színei még fakóbbá váltak.

A sivár rét végén, a nemzetközi autóút kanyarulatánál kinyitott előttünk a kapu és pillanatok alatt beálltunk a gazdaság udvarába. Torma János hajadonfótt állott a kocsí mellett, kissé odább felesége és körülötte három apró gyermeke. Kórusban az anyával együtt „kezitcsókolom“-ot köszönnek. Zavartan szálltam le a kocsiról és iparkodtam hangos visszaköszönéssel honorálni azt a meghunnyászkodó alázatosságot, amelyben ismeretlenül engem is részesítettek. A gyermekekhez léptem és könnyed hangon beszélni akartam hozzájuk de . . . mint a vadócok . . . szétrebbentek. Kétségbeesetten rohantak anyjuk köténye mögé. Kilencéves kislány, hétéves kislány és a legkisebb ötéves kislány. Kérdően néztem az anyára, aki zavarában lesütötte szemét, kezével a gyermekek fejét szorongatta. Ahogy így rájuk néztem egy új „Laokon-csoport“ szobormű képének víziója alakult ki előttem. A modern, zürzavaros idők minden átka óriáskígyóként fonódott a bárgyú család köré, de az egykori Laokon kétségbeesésében is kemény tekintete most megalkuvó, mindenbe belenyugvó, bánatos asszonyi tekintet. A tavaszi szél meg-meglengette a kisgyermekek ruhács-

káit, kezeikkel dermedten szorongatták anyjuk ruháját. Arcukról egy fáradt, szenvedett nép fájdalma tükröződött.

— Miért félnek annyira a gyermekek? — kérdeztem az anyától.

— Hát . . . szálláson nevelkedtek, ott kint a barmok között; és már ott is ha kabátos embert láttak, a kukoricásba menekültek. Úgy elvadultak ezek . . .

— Járnak iskolába?

— Nem jár egyik se. Kértem én már a tanító urat, hogy vegye föl őket, de nem akarta. Azt mondta: úgyis sokan vannak már a rongyosok az iskolában. Nem vesződik velük. Meg az iskola is kicsi: ezt mondta tavaly is, meg most is. Én mindig azzal biztatom a férjem-uramat, hogy majd gyüvőre. Talán majd sikerül. De meg ha nem: hisz én se tudok írni, nekem se hiányzik nagyon. Ők se fogják érezni hiányát . . .

Ahogy így beszélt, elmerengett, mintha a messzeségben fel-támadó vígasztalást keresne. A gyermekek csendben hallgattak, tágranyílt szemeiket anyjukra meresztették, de olyan tanácstalanul, semmitmondóan, mintha nem is hallanák, hogy most óróluk van szó. Ebben a csodálatos gyermeki szemben milyen furcsa, fordított képe lehet a világnak, amelytől annyira idegenkednek, félnek. A legnagyobb leány már kilenc éves, de ugyanolyan félénk és tudatlan, mint az ötéves. És ez a vadság, riadás mind távolabb sodorja őket az élettől, az emberektől, a természetes fejlődéstől, mert azok, akiknek egyedüli kötelességük lenne ez: megfeledeztek róluk. Talán ép ebben az időben száz és ezer kilométerekre távol dőre konferenciák folynak, másutt örömrivalgás vagy halálhörgés hallik, — és itt egyre süpped a talaj, csendesedik a rónaság és új, fiatal lakószínei, mint a láthatár tövében húzódnak akácerdő madarai, ijedten szétrebbennek, ha ember közeledik.

A nap már lehanyatlott, amikor ismét kocsira ültünk és ki-robotgtunk a szőlőgazdaság udvarából. A rozsdavörös fény bevonta a nyugati égboltot és a vadzöld rét mocsaraiból felzendült a békák esti harsonája.

Völgyi Endre

IBÉRIAI PROBLÉMÁK

Százötven év óta reng a föld Hispániában. Az ibériai félsziget délövi hegy-völgye, a biscajai öböl öntözte rokontalan, ősi baszk föld, a spanyol Levante, a Sierrák vad görgetegei, a grandok kastélyai körül a történelmi kertek, Castilia, Navarra, Katalonia — másfélszázad óta egyetlen vérző aréna. Spanyolország a jó Cid-vitéznek, a csattogó castagnetteknek, koldúsoknak, telivér bikáknak, picadoroknak, dohánygyári, elveszejtő szemü szép Carmeneknek, hidalgóknak és anarhistáknak hírhedt hazája. Multjából idefénylik a mórok építészete, Cordoba és mesés kincsű arab könyvtárak emléke, tudós zsidó orvosok bölcsessége, a félkarú Cervantes búsképű lovagja, Goya és El Greco színei; tegnapjából ide